

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК ЛЮДСТВА”
(для магістрів)**

МАУП

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2008

Підготовлено доцентом кафедри філософії *О. Б. Применко*

Затверджено на засіданні кафедри філософії (протокол № 13 від 14.02.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Применко О. Б. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Соціокультурний розвиток людства” (для магістрів). – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2008. – 28 с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, зміст самостійної роботи з дисципліни “Соціокультурний розвиток людства” та основні поняття, теми контрольних робіт проміжного контролю знань студентів, вимоги до написання контрольної роботи, тестові завдання, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2008
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

На сьогодні важливим є дослідження розвитку суспільства в цілому та визначення місця в ньому людини. У питанні “суспільство — людина” слід розкрити взаємозв’язок загального і одиничного, їхнього переходу одне в одне.

Наприклад, ми виявляємо, як суспільна свідомість впливає на особистість, формує її в процесі соціалізації. У цьому аспекті співвідношення “суспільство — людина” видно, як загальне переходить в індивідуальне. Однак, з іншого боку, суспільна свідомість — це результат дискурсу між окремими теоретиками, ідеологами, вченими, які привносять у неї дещо своє, індивідуальне. Тобто відбувається зворотний процес — індивідуальне, окреме переходить у загальне, в суспільну свідомість.

У живій природі такий взаємозв’язок можна простежити на прикладі взаємодії онтогенезу і філогенезу. Філогенез (загальне, набуто родом) переходить в онтогенез (індивідуальний розвиток). І навпаки, онтогенез (індивідуальне) переходить у філогенез (загальне), тобто ті властивості, котрі набуваються індивідом у процесі свого індивідуального розвитку, передаються ним у спадок всьому роду.

Таким чином, вивчення курсу “Соціокультурний розвиток людства” допомагає студентам осмислити основні поняття, явища та категорії, що народжуються в межах співвідношення “суспільство — людина”, або “філогенез — онтогенез”.

Завершеної та узгодженої системи поглядів, яка повністю й остаточно вмщувала б у собі весь понятійно-категоріальний апарат, усі визначені закономірності соціокультурного розвитку людства студенту засвоювати не пропонується з огляду на недостатність взятої окремо кожної класичної чи неklasичної парадигми. Натомість дослідження становища людини у світі, вивчення соціокультурної динаміки розвитку людства відбувається з позицій різних соціологічних, філософсько-історичних та культурологічних концепцій дослідників, які визнаються видатними в історії світової думки.

Предмет вивчення має структурні зв’язки з такими дисциплінами як “Соціологія”, “Соціальна філософія”, “Філософія історії”, “Історія філософії”, “Культурологія”, і “Українська і зарубіжна культура”.

З огляду на складність матеріалу дисципліни “Соціокультурний розвиток людства” та її творчий зміст велика увага приділяється самостійній роботі студента, від якого вимагається в першу чергу знан-

ня класичних поглядів на проблеми, окреслені в межах курсу, та вміння досліджувати першоджерела.

Зміст самостійної роботи студента над темами дисципліни визначається її навчальною програмою, методичними матеріалами, завданнями для написання контрольних реферативних робіт, а також орієнтовними питаннями для загального обговорення та дискурсу. Забезпечується самостійна робота опрацюванням досліджень, першоджерел, навчально-методичних матеріалів (підручників, навчальних і методичних посібників, конспектування лекцій викладача, практикума тощо). Методичні матеріали дають можливість вдаватися до самоконтролю знань, виявити здатність студента до опрацювання як наукової, так і публіцистичної та художньої літератури.

Самостійна робота студента над засвоєнням навчального матеріалу з дисципліни “Соціокультурний розвиток людства” може виконуватися у бібліотеці МАУП, ЦНБ ім. І. В. Вернадського, у віртуальних бібліотеках мережі Internet. Перевіряється засвоєння найважливіших і найскладніших питань шляхом проведення загальної дискусії та обговорень в аудиторії.

Самостійна робота студентів над темами в межах дисципліни “Соціокультурний розвиток людства” передбачає:

- самостійне вивчення частини курсу шляхом конспектування лекцій, написання контрольних, рефератів, повідомлень, виступів на семінарських заняттях;
- роботу з першоджерелами наукового, публіцистичного характеру, підручниками і періодичною літературою;
- позааудиторну роботу — участь в обговореннях важливих питань на студентських конференціях, олімпіадах, конкурсах тощо.

Самостійна робота контролюється так само, як і навчальний матеріал, який опрацьовується під час навчальних занять.

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
з дисципліни
“СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК ЛЮДСТВА”

Змістовий модуль І. Дослідження поняття суспільства та його сфер

Тема 1. Сутність і виникнення суспільства

1. Основні підходи до розуміння специфіки і сутності суспільства: натуралістичний, ідеалістичний, релігійний, матеріалістичний.
2. Географічний детермінізм як напрям соціальної філософії та соціології (Шарль-Луї Монтеск'є “Про дух законів”; Г. Бокль “Історія цивілізації в Англії”).
3. Теорія соціальної стратифікації та соціальної мобільності Пітріма Сорокіна.
4. Революційні перевороти у продуктивних силах суспільства. Сутність і наслідки НТР.

Основні поняття: суспільство, суспільні відносини, соціум, соціальні відносини, антропосоціогенез, еволюція, соціально-культурна еволюція, соціальні інститути, соціальні норми, статус, роль, соціальна система, соціальна взаємодія, географічний детермінізм, соціальна стратифікація, соціальний клас, соціальна верства, соціальна страта, соціальна мобільність, висхідна соціальна мобільність, низхідна соціальна мобільність, продуктивні сили, науково-технічна революція.

Література: основна [1; 2; 8–11];
додаткова [5–12; 16; 18; 22; 26; 29; 31; 34; 38]

Тема 2. Концепція ноосфери Вернадського, Тейяра де Шардена

1. Людина та людство в біосфері як закономірна частина її живої речовини.
2. Еволюція видів живої речовини, еволюція біосфери в ноосферу.
3. Рух наукової думки ХХ ст., основні його прикмети.
4. Структура наукового знання як прояв ноосфери.
5. Феномен людини у розвитку Всесвіту.
6. Що таке “філа”?

7. Виникнення думки в еволюції: парадокс людини, поняття рефлексії, еволюція як психічна трансформація.
8. Розгортання ноосфери: розвиток “людського пласту”, неолітична метаморфоза, “зони” найпотужнішого розвитку людства, звеличення Заходу.
9. Сучасна Земля: зміни на Заході з XVIII ст., поняття еволюції, філогенез та онтогенез.
10. Сутність феномена людини; космічний закон складності свідомості, індивідуальна ступінь мислення, феномен соціальності.

Основні поняття: біосфера, ноосфера, інтелігібельний світ, біомаса, еволюція, психічна трансформація, рефлексія, розум, розвиток, неолітична метаморфоза, філа, філогенез, онтогенез.

Література: основна [4; 5; 12];
додаткова [12; 18; 23; 30]

Змістовий модуль II. Питання історичного розвитку людства

Тема 3. Проблема періодизації суспільного розвитку

1. Суб'єкт історичного процесу. Хосе Ортега-і-Гассет “Повстання мас”.
2. Наявність різних підходів до розуміння періодів суспільного розвитку як відбиття складності та багатовимірності історичного процесу.
3. Прогресивні та регресивні теорії історичного процесу (Гесіод, Ж.-Ж. Руссо, К. Маркс і Ф. Енгельс, М. Вебер, Р. Арон, В. Ростоу, Д. Белл, О. Тоффлер, А. Турен та ін.).
4. Циклічна інтерпретація історичного процесу (Аристотель, Полібій, Д. Віко).
5. Погляди на періодизацію історії в українській соціологічній думці (митрополит Іларіон, Я. П. Козельський, В. В. Капніст, П. Д. Лодій, М. І. Костомаров, О. О. Потебня, М. П. Драгоманов, М. С. Грушевський, М. Хвильовий та ін.).
6. Філософія історії як світоглядне утворення і як галузь пізнання.
7. Постмодерністське тлумачення історичного процесу: основні виміри.
8. Ідея історії Р. Дж. Колінгвуда.
9. Кінець історії (Френсіс Фукуяма).

Основні поняття: історія, предмет та метод історичного осмислення, філософія історії, періодизація історичного процесу, соціальні зміни, прогрес, регрес, традиційне суспільство, модерністське суспільство, постмодерністське суспільство, доіндустріальне суспільство, індустріальне суспільство, постіндустріальне суспільство.

Література: основна [3; 6; 7; 8];
додаткова [2; 4; 13; 15; 32; 35]

Тема 4. Філософсько-історичні погляди Карла Ясперса. Концепція “осьового часу”

1. Ідея універсальної історії людства: єдність і мета.
2. Проблема періодизації історичного процесу.
3. Доісторія, або “прометейський вік”.
4. Період виникнення давніх високорозвинених культур у Єгипті, Месопотамії, Індії, Китаї.
5. Поняття “вісь світової історії” (приблизно 800 – 500 рр. до н.е.).
6. Порівняння соціокультурного становлення Заходу та Сходу.
7. Епоха науки та техніки, підготовлена в Європі у XV–XVIII ст.
8. Взаємозв'язок “минуле – сучасне”.
9. Комунікація як основа єдності історичного процесу, соціокультурного розвитку людства.

Основні поняття: єдність історичного процесу; сенс історії; осьовий час, доісторія, комунікація.

Література: основна [3; 8; 11; 16];
додаткова [2; 4; 13; 15; 32; 35]

Тема 5. Філософія історії Шпенглера. Циклічний розвиток культур

1. Циклічна модель історичного розвитку.
2. Повторюваність, зворотність існування всього живого.
3. Аналогії між соціокультурними процесами і зміною природних сезонів, рухом сонця на небосхилі, життєвими циклами.
4. Поняття “цивілізація” та “культура”, їх спільність та відмінність.
5. Метод Гете та його застосування в дослідженні історії розвитку культур.
6. Культури як організми. Періоди розвитку культур.
7. Еліта й маси у співвідношенні “культура – цивілізація”.

8. Місто й провінція у співвідношенні “культура — цивілізація”.
9. Політична, економічна сфери цивілізації.
10. Техніка, технологічний розвиток цивілізацій.

Основні поняття: циклічна модель історичного розвитку, культура, цивілізація, метод Гете, періоди розвитку культур, народження культури, розвиток культури, занепад культури, гроші, еліта, маси, місто, провінція.

Література: основна [4; 8; 11; 15];
додаткова [2; 4; 13; 15; 32; 35]

Змістовий модуль III. Підходи до пізнання соціокультурного розвитку людства

Тема 6. Стадійні концепції соціокультурного розвитку людства

1. Визначення поняття “культура” в історії: античність, епоха Відродження, епоха Просвітництва, німецький класицизм.
2. Інтерпретації культури в ХХ ст.: структуралізм, символізм, теорія стилів, персоналізм, екзистенціалізм, елітарна теорія культури.
3. Функції культури: пізнавальна, інформативна, комунікативна, регулятивна, нормативна, виховна, аксіологічна (ціннісна), світоглядна, естетична.
4. Поняття “динаміка культури”. Соціальний вимір культури. Поняття “соціокультурної динаміки”.
5. Теорія суперсистем Пітіріма Сорокіна, “Людина. Цивілізація. Суспільство”.
6. Теорія кризи культури Г. Маркузе, Т. Адорно, Х. Ортега-і-Гассета.
7. Різноманітні підходи в дослідженні “культурної динаміки”: структурно-функціональний, конфліктологічний, синергетичний.
8. Позиції у розумінні характеру процесів “культурної динаміки”: поступально-лінійний, циклічний, постмодерністський.
9. Фактори, що обумовлюють прояв і характеристики “культурної динаміки”: час (історія культурології, теорія цивілізацій, культурно-історичні епохи), нестабільність, дисбаланс.
10. Підходи у визначенні культурно-історичних епох: формаційний, семіотичний, філософський.

Основні поняття: культура, структуралізм, символізм, теорія стилів, персоналізм, екзистенціалізм, елітарна теорія культури, функції культури, аксіологія, світогляд, динаміка культури, соціокультурна динаміка, теорія суперсистем, теорія кризи культури, періодизація культурно-історичних епох.

Література: основна [7–11];
додаткова [1; 3; 14; 17; 24; 27; 33; 35; 40]

Тема 7. Визначення лінійності та полілінійності соціокультурного розвитку людства

1. Еволюціоністська парадигма соціокультурного розвитку (Герберт Спенсер).
2. Лінійна модель соціокультурної еволюції (К. Маркс, Ф. Енгельс).
3. Полілінійна модель еволюції (постмодерністська парадигма).
4. Теорія хвилеподібної соціокультурної динаміки Пітіріма Сорокіна.
5. Функціональний підхід до культурної динаміки Толкотта Парсонса.

Основні поняття: еволюціонізм, однолінійний розвиток, полілінійна модель еволюції, монофакторна визначеність, поліфакторна визначеність, теорія хвилеподібної соціокультурної динаміки, функціональний підхід, постмодерністська парадигма, ризома.

Література: основна [7–11];
додаткова [1; 3; 14; 17; 24; 27; 33; 35; 40]

Тема 8. Цивілізаційна концепція Тойнбі

1. Циклічний шлях розвитку цивілізацій: методика дослідження – емпіричний аналіз; одиниця виміру – цивілізація.
2. Відносність історичного мислення.
3. Поняття “цивілізація”.
4. Стадії циклу: генез, розвиток, надлам, розпад.
5. Проблема генезису цивілізацій: природа та причини.
6. Поняття “виклик-і-відповідь”.
7. Сучасна ситуація.

Основні поняття: культура, локальні культури, цивілізація, материнські цивілізації, примітивні цивілізації, мутації, циклічний розвиток, генезис, історичне мислення, розвиток, надлам, розпад, виклик-і-відповідь.

Література: основна [7–11; 13; 14]
додаткова [1; 3; 14; 17; 24; 27; 33; 35; 40]

Тема 9. Проблема синтезу стадійного, полілінійного та цивілізаційного розуміння соціокультурного розвитку людства

1. Синергетичний підхід до соціокультурної динаміки.
2. Поняття “точки біфуркації”.
3. Концепція непередбачуваних динамічних процесів Юрія Лотмана, “Культура і вибух”.
4. Сучасний методологічний плюралізм і міждисциплінарна інтеграція.

Основні поняття: стадійний соціокультурний розвиток, полілінійний соціокультурний розвиток, цивілізаційний соціокультурний розвиток, методологія, синтез, синергетика, складна система, точки біфуркації, хаос, упорядкування, концепція непередбачуваних динамічних процесів, плюралізм, методологічний плюралізм, інтеграція, міждисциплінарна інтеграція, циклічні процеси, маятникові процеси, хвильові процеси, поступальний рух.

Література: основна [7–11];
додаткова [1; 3; 14; 17; 24; 27; 33; 35; 40]

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Проміжний контроль знань студентів

Змістовий модуль І. Дослідження поняття суспільства та його сфер

Яка сфера суспільства є домінуючою в сучасній Україні?

Змістовий модуль II. Питання історичного розвитку людства

Що таке історія — рух колом (циклічність), деградація (регрес) чи розвиток (прогрес)?

Змістовий модуль III. Підходи до пізнання соціокультурного розвитку людства

Охарактеризувати лінійний або полілінійний підходи до розуміння соціокультурного розвитку людства, спираючись на позиції Г. Спенсера, П. Сорокіна, Т. Парсонса та ін.

ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

- 1. Достатній теоретичний рівень.** Студент повинен розкрити тему за допомогою наукових підходів та знань, загальновідомих у науковому дискурсі. Крім того, студент повинен у повному обсязі розкрити основні поняття й терміни, що стосуються проблеми реферативної роботи, користуючись понятійно-категоріальним апаратом, складеним у межах курсу “Соціокультурний розвиток людства”.
- 2. Дослідницький характер.** Робота повинна містити: достатню кількість джерел (книг, статей, інших розробок) вітчизняних і зарубіжних авторів; систематизований та аналіз різних думок і підходів, сформований на цій основі власний погляд; порівняння теоретичних поглядів різних учень, висновки, рекомендації.
- 3. Грамотність оформлення.** Робота не повинна містити граматичних і стилістичних помилок. Студент має дотримуватися правил цитування, оформлення зносок, списку літератури, що забезпечує культуру оформлення наукових знань, необхідну для подальшої наукової і практичної діяльності.
- 4. Творчість і новаторство.** У роботі належним чином має бути викладено власний погляд студента, його висновки на основі досліджуваних ним концепцій. Студент має показати логіку переходу від концепцій, прийнятих у суспільстві, до власної нової позиції, яка має творчий характер і не є скопійованим матеріалом.
- 5. Структура.** Робота має містити: вступ, де має бути окреслено актуальність теми, предмет і метод дослідження, проблемне поле, поставлені мета та завдання дослідження; основні розділи з логічною структурою викладення матеріалу; висновок із власною точкою зору на розв’язання поставленої проблеми; список літератури.

ПИТАННЯ ДЛЯ ДИСКУСІЇ

Підсумковий контроль знань студентів

(Широка дискусія на задану тему серед студентів з використанням розглянутих соціологічних, філософсько-історичних та культурологічних концепцій, а також з урахуванням матеріалу, самостійно досліджуваного студентом. Формат дискусії – виступи з подальшим обговоренням. Модератор дискусії – викладач)

Який характер має соціокультурний розвиток людства – прогресивний чи регресивний?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. *Суспільство* – це:

- а) одна з основних категорій соціальної філософії;
- б) самостійна одиниця історичного розвитку;
- в) та чи інша конкретна сукупність соціальних організмів;
- г) людство в цілому.

2. *Ідеалістичний підхід до розуміння походження та сутності суспільства містить у собі:*

- а) абсолютний дух;
- б) світовий розум;
- г) матеріалістичне виробництво;
- д) продуктивні відносини.

3. *Соціальні інститути* – це:

- а) освіта;
- б) держава;
- в) уряд;
- г) МАУП.

4. *Основні характеристики природи:*

- а) передумова виникнення і розвитку суспільства;
- б) сукупність об'єктивних умов існування людства;
- в) “друга натура” людини;
- г) явище, протилежне культурі.

5. *Біосфера – це:*

- а) природне середовище;
- б) цілісна земна оболонка, охоплена життям і якісно перетворена ним;
- в) біомаса;
- г) сукупність тварин і рослин.

6. *Ноосфера – це:*

- а) сфера розуму;
- б) інтелігібельний світ;
- в) трансцендентна сфера;
- г) сфера, побудована колективним розумом.

7. *Сутність “географічного детермінізму” у своїй праці розкрив:*

- а) Шарль-Луї Монтеск'є;
- б) О. Шпенглер;
- в) Г. Бокль;
- г) Л. І. Мечніков.

8. *Матеріальне виробництво, продуктивні сили та виробничі відносини – це елементи структури:*

- а) духовної сфери суспільства;
- б) політичної сфери суспільства;
- в) економічної сфери суспільства;
- г) соціальної сфери суспільства.

9. *Сутність НТР:*

- а) докорінні якісні зміни як у науці, так і в техніці;
- б) всеохопні якісні зміни в усіх основних сферах науки і техніки;
- в) зміна зв'язків науки з виробництвом;
- г) якісні зміни характеру праці.

10. *До структури соціальної сфери суспільства належить:*

- а) демографічна ситуація;
- б) соціальна мобільність;
- в) міграційна мобільність;
- г) професії та освіта.

11. До структури духовного життя суспільства належить:

- а) духовні потреби людей, спрямовані на створення певних духовних цінностей;
- б) духовне виробництво в цілому;
- в) споживання духовних цінностей;
- г) міжособистісне духовне спілкування.

12. До структури політичної сфери суспільства належать:

- а) закони;
- б) норми;
- в) соціальні інститути;
- г) захист суспільних інтересів.

13. Автор теорії соціальної стратифікації та соціальної мобільності:

- а) Хосе Ортега-і-Гассет;
- б) Пітірім Сорокін;
- в) Герберт Спенсер;
- г) Огюст Конт.

14. Теорію космічної еволюції людини розгортає:

- а) А. Дж. Тойнбі у праці “Осмилення історії”;
- б) П. Тейяр де Шарден у праці “Феномен людини”;
- в) Юрій Лотман у праці “Культура і вибух”.

15. За П. Тейяром де Шарденом “філа” — це:

- а) розгалуження універсуму;
- б) клітина;
- в) життя;
- г) жива істота.

16. “Парадокс людини” за П. Тейяром де Шарденом стосується:

- а) виникнення та розгортання думки;
- б) появи рефлексії;
- в) психічної еволюції;
- г) розумової трансформації.

17. Філогенез — це:

- а) розвиток людського роду;

- б) розвиток індивіда;
- в) соціалізація;
- г) антропосоціогенез.

18. Онтогенез — це:

- а) розвиток людства в цілому;
- б) еволюція людини;
- в) розвиток людського буття;
- г) рух буття.

19. Еволюція — це:

- а) розвиток;
- б) стагнація;
- в) традиція;
- г) мімесис.

20. У концепції В. І. Вернадського еволюція відбувається:

- а) з філогенезу в онтогенез;
- б) з біосфери в ноосферу;
- в) з біомаси в інтелігібельний світ;
- г) з мавпи в людину.

21. Основні риси руху наукової думки в XX ст., за В. І. Вернадським:

- а) підвищення рівня освіти;
- б) трансформація категорії простору;
- в) переосмислення поняття часу;
- г) високий технологічний рівень.

22. Бачення еволюції людства в геологічному і соціально-історичному масштабах часу В. І. Вернадський викладає у книзі:

- а) “Наукова думка як планетне явище”;
- б) “Перехід біосфери в ноосферу”;
- в) “Теорія антропосмізму в еволюції людства”.

23. Історія — це:

- а) минуле;
- б) наука;

- в) закономірності розвитку того чи іншого суспільства;
- г) пам'ять.

24. *Предметом історичного осмислення є:*

- а) сукупність історичних реалій;
- б) події та явища;
- в) зміна типів людських відносин;
- г) природа.

25. *Суб'єктом історичного процесу є:*

- а) абсолют;
- б) людина;
- в) доля;
- г) Космос.

26. *Філософія історії — це:*

- а) світоглядне утворення;
- б) осмислення закономірностей історичного процесу;
- в) галузь філософського пізнання;
- г) суб'єктивний погляд на об'єктивні процеси.

27. *Міфологія — це:*

- а) форма світоглядного осягнення історії у розвиненому суспільстві;
- б) наука про міфи;
- в) догма;
- г) сукупність міфів.

28. *Сутність релігійного підходу в осмисленні історичного — це:*

- а) процес творення єдиним божественним суб'єктом;
- б) есхатологічна спрямованість;
- в) телеологічний характер.

29. *Постмодерністська парадигма тлумачення історичного процесу:*

- а) антропосоціогенез;
- б) ризома;
- в) фіброма;
- г) габітус.

30. *Історія — це:*

- а) прогрес;
- б) регрес;
- в) однолінійний рух;
- г) циклічний розвиток;
- д) багатовекторний процес.

31. *Еволюціонізм — це:*

- а) поступовий рух від дикунства, варварства до цивілізації;
- б) теорія хвилеподібної соціокультурної динаміки;
- в) функціональний підхід до культурної динаміки;
- г) лінійна модель культурної динаміки.

32. *Динамічні процеси у культурному житті суспільства — це:*

- а) криза культури;
- б) традиція;
- в) занепад;
- г) деградація.

33. *Ідею універсальної історії людства обґрунтував (назвати працю):*

- а) Освальд Шпенглер;
- б) Карл Маркс;
- в) Карл Ясперс;
- г) Хосе Ортега-і-Гассет.

34. *Часові межі “вісі світової історії”, визначеної К. Ясперсом:*

- а) 2 тис. р. до н. е. — 200 р. до н. е.;
- б) 800 р. до н. е. — 500 р. н. е.;
- в) 800 — 500 рр. до н. е.;
- г) 800 — 300 рр. до н. е.

35. *Цивілізація, згідно з концепцією Освальда Шпенглера, — це:*

- а) кінець історії;
- б) смерть культури;
- в) розквіт культури;
- г) постіндустріальне суспільство.

36. Метод Гете, застосований Освальдом Шпенглером для дослідження розвитку європейської культури, — це:

- а) порівняльний аналіз;
- б) синтез;
- в) синергетика;
- г) метод, взятий з природничих наук.

37. Сутнісні ознаки цивілізації за Шпенглером — це:

- а) гроші, еліта другого сорту, світове місто;
- б) влада, гроші, війни;
- в) грошові стосунки, політична еліта, розвиток провінції.

38. Первинне визначення поняття “культура” як:

- а) розвиток творчості;
- б) обробіток землі;
- в) виховання мислення;
- г) культивування моди.

39. Перше наукове визначення поняття “культура” (як сукупність знань, вірувань, мистецтва, моральності, законів, звичаїв і деяких інших здатностей та звичок, засвоєних людиною як членом суспільства) належить:

- а) І. Гердеру;
- б) Л. Уайту;
- в) Е. Тайлору;
- г) О. Шпенглеру.

40. Визначення поняття “пайдейя” в античності:

- а) культура;
- б) освіта;
- в) техніка;
- г) місто-поліс.

41. Функції культури:

- а) виховна,
- б) естетична,
- в) комунікативна,
- г) аксіологічна.

42. *Правильне визначення “артефакту” – це:*

- а) сутнісна характеристика буття людини;
- б) все те, що створено людиною штучно;
- в) все те, що створено людиною для її блага.

43. *“Динаміка культури” – це:*

- а) метод дослідження;
- б) закономірності розвитку;
- в) різновекторний рух;
- г) суспільна структура.

44. *Культурними властивостями вважаємо:*

- а) функціональність;
- б) духовну культуру;
- в) стагнацію культури;
- г) моду.

45. *Еволюційна концепція розвитку культури належить:*

- а) Г. Спенсеру;
- б) Л. Уайту;
- в) З. Фрейду;
- г) К. Марксу.

46. *Поняття культури і цивілізації ототожнював:*

- а) Г. Гегель;
- б) Е. Тайлор;
- в) А. Тойнбі.

47. *Циклічну теорію походження культурології розробив:*

- а) Спенсер;
- б) Тайлор;
- в) Тойнбі;
- д) Шпенглер.

48. *Ідея розвитку соціокультурних форм від простого до складного належить представникам:*

- а) теологізму;
- б) еволюціонізму;
- в) структуралізму.

49. Концепція елітарності культури розроблена:

- а) Ф. Ніцше;
- б) Б. Малиновським;
- в) Х. Ортегою-і-Гассетом;
- г) О. Шпенглером.

50. Поняття культури і цивілізації протиставлені:

- а) Г. Спенсером,
- б) П. Сорокіним,
- в) А. Дж. Тойнбі.

51. Культурогенез — це:

- а) початок культури, культура на етапі формування;
- б) один із видів соціальної й історичної динаміки культури, народження нових культурних форм;
- в) процес єднання людини і природи;
- г) процес, що відповідає першій стадії первісної епохи;
- д) процес взаємозв'язку різних за рівнем розвитку культур.

52. Фактори, які обумовлюють прояв і характеристики “соціо-культурної динаміки”:

- а) час;
- б) соціум;
- в) нестабільність і дисбаланс;
- г) історія.

53. Сутність формаційного підходу у визначенні культурно-історичних періодів:

- а) цивілізаційний розвиток;
- б) деградація;
- в) перехід від однієї формації до іншої;
- г) формаційна еволюція.

54. Автор теорії суперсистем:

- а) Освальд Шпенглер;
- б) Хосе Ортега-і-Гассет;
- в) Карл Ясперс;
- г) Пітірім Сорокін.

55. Герберт Спенсер обґрунтував:

- а) теорію елітарної культури;
- б) концепцію структурно-функціональної еволюції;
- в) теорію кризи культури;
- г) ідею кінця історії.

56. Поняття “виклик-і-відповідь” — це:

- а) основа антропосоціогенезу;
- б) здатність суспільства відповідати на внутрішні та зовнішні виклики;
- в) характеристика соціокультурної динаміки;
- г) стимул до розвитку різних культур.

57. Механізм “мімезису” стосується:

- а) політичної сфери суспільства;
- б) формування соціальних інститутів;
- в) існування та збереження традицій;
- г) суспільного характеру.

58. Функціональний підхід до культурної динаміки Толкотта Парсона:

- а) виявлення зв'язку між соціокультурними змінами та процесами обміну інформацією і енергією між культурними системами;
- б) постмодерністська парадигма культурної динаміки;
- в) концепція визначення властивостей культурної динаміки;
- г) виявлення джерела культурних змін.

59. Поняття “точка біфуркації”:

- а) поняття культурогенезу;
- б) існує в синергетичних системах;
- в) фізичне поняття;
- г) точки взаємодії хімічних явищ.

60. Синергетика вивчає:

- а) динамічні процеси у відкритих, нерівноважних, нелінійних системах;
- б) знаки і знакові системи;
- в) проблеми культурних комунікацій;
- г) структуру і функції матеріальної культури.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Дати визначення поняттю “суспільство”.
2. Яким чином люди пов’язані з суспільством?
3. Що таке антропосоціогенез?
4. Що таке соціальна структура?
5. З’ясувати сутність поняття “суспільні відносини”. Яка природа суспільних відносин?
6. Розкрити основні ознаки, що відрізняють “суспільні відносини” та “соціальні відносини”.
7. Назвати основні концепції дослідження виникнення та розвитку суспільства.
8. Розкрити основні принципи, за якими вирізняють натуралістичну, ідеалістичну, матеріалістичну та релігійну теорії суспільства.
9. Які характеристики соціальної системи?
10. Що таке “соціальні норми”?
11. Визначте та охарактеризуйте існуючі “соціальні інститути”.
12. У чому полягає специфіка соціального пізнання?
13. Розкрити зміст понять “природа” та “природне середовище”.
14. Охарактеризуйте сутність співвідношення “природа — культура”.
15. Що таке біосфера?
16. Що таке ноосфера?
17. У чому полягає сутність “географічного детермінізму”?
18. Етапи взаємодії суспільства з природою та їх наслідки для природи.
19. Охарактеризувати сучасну екологічну ситуацію у світі, її головні чинники.
20. Яка сутність понять “матеріальне” та “духовне” виробництва?
21. Яка сфера суспільства (який вид виробництва) є домінуючою в сучасній Україні? Дати обґрунтування.
22. Розкрити структуру технологічного та економічного способів виробництва як підсистем матеріального виробництва.
23. Дати визначення поняттю “продуктивні сили”.
24. Якими є “знаряддя праці”?
25. Яка структура виробничих відносин?
26. Сутність науково-технічної революції, її найважливіші наслідки.
27. Назвати основні напрями НТР.
28. Яка структура суспільства?

29. Назвати та охарактеризувати елементи демографічної структури суспільства.
30. Описати демографічну ситуацію (за всіма названими елементами) в сучасній Україні.
31. Роль “інтелігенції” у професійно-освітній структурі суспільства.
32. Охарактеризувати стан інтелігенції в сучасній Україні.
33. Який зміст вкладається у поняття “соціальна група”?
34. Які є види соціальних груп?
35. Дати визначення поняттю “класи”. Назвати причини виникнення й існування класів.
36. У чому сутність теорії соціальної стратифікації?
37. Які існують види соціальної мобільності?
38. Основні складові духовного життя суспільства.
39. Елементи структури суспільної свідомості.
40. Основні відмінності суспільної психології та суспільної ідеології.
41. Визначити підвалини концепції ноосфери Вернадського.
42. Розкрити прояв наукової думки соціального людства як нової геологічної сили в біосфері.
43. Охарактеризувати еволюцію видів живої речовини та еволюцію біосфери в ноосферу.
44. Значення руху наукової думки ХХ ст. в геологічній історії біосфери, основні його ознаки.
45. Становище науки в сучасному державному будівництві.
46. Яка структура наукового знання як прояву ноосфери?
47. Феномен людини за Тейяром де Шарденом.
48. У чому полягає проблема періодизації історичного процесу?
49. Назвати основні елементи історичного дослідження.
50. Які є концепції (теорії, підходи) осмислення історії?
51. Назвати основні положення видатних українських істориків про особливості історичного розвитку українського народу.
52. Різні підходи до розуміння шляхів і етапів (періодів) суспільного розвитку як відбиття складності та багатовимірності (багатогранності) історичного процесу.
53. Дайте характеристику прогресивним та регресивним теоріям історичного процесу.
54. Чи можна виправдати роль насильства в історії?
55. Що означає у кінцевому результаті розвиток суспільства та хід світової історії?

56. Основа ідеї єдності людства К. Ясперса.
57. Чотири переломних моменти в історії.
58. Назвати сутнісні характеристики періоду “доісторії” (або “прометеївський вік”).
59. Давні високорозвинені культури в Єгипті, Месопотамії, Індії, Китаї, їх “слід” в історії.
60. Відмінності між культурами Сходу та Заходу.
61. Дати визначення поняттю “вісь світової історії”.
62. Яке значення “осьового часу” для людини сьогодні?
63. У чому сутність епохи науки та техніки в Європі у XV–XVIII ст.?
64. Розкрити взаємозв’язок “минуле – сучасне”.
65. Які роль та значення комунікації (діалогу) у всесвітній історії людства?
66. Назвати основні принципи філософсько-історичної концепції О. Шпенглера.
67. Розкрити сутність циклічної моделі культурної динаміки.
68. Охарактеризувати стадійні концепції соціокультурного розвитку людства.
69. У чому полягає прогресивний характер динаміки культури?
70. Що таке “занепад” і “деградація”? Криза культури?
71. Визначити застій як стан довготривалої стагнації культурних цінностей.
72. Різнопланові підходи до побудови моделей соціокультурної динаміки.
73. Визначити поняття “соціокультурної динаміки”.
74. Що таке традиція? Новаторство?
75. Які лінійні моделі культурної динаміки?
76. У чому полягає полілінійність соціокультурного розвитку?
77. Теорія хвилеподібної соціокультурної динаміки П. Сорокіна.
78. Функціональний підхід до культурної динаміки Т. Парсонса.
79. Постмодерністська парадигма соціокультурної динаміки. Дати визначення поняттю “ризом”.
80. Розкрити поняття “цивілізація”.
81. У чому полягає різниця між поняттями “культура” та “цивілізація”?
82. Виділити основні моменти цивілізаційної концепції А. Тойнбі.
83. Назвати стадії циклу розвитку цивілізацій.
84. Дати визначення поняттю “виклик-і-відповідь”.

85. У чому відносність історичного мислення?
86. Цивілізаційний підхід у науці.
87. Розкрити синергетичний підхід до соціокультурної динаміки.
88. Охарактеризувати саморозвиток культурної системи.
89. Що таке “точка біфуркації”?
90. Як проявляється методологічний плюралізм у соціокультурному розвитку?

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Андрущенко А.* Організоване суспільство. — К., 2006.
2. *Андрущенко В., Михальченко М.* Сучасна соціальна філософія. — К., 1996.
3. *Бойченко І. В.* Філософія історії. — К., 1996.
4. *Вернадский В. И.* Философские мысли натуралиста. — М., 1988.
5. *Вернадский В. И.* Биосфера и ноосфера. — М., 1989.
6. *Колінгвуд Р. Дж.* Ідея історії. — К., 1996.
7. *Ортега-и-Гассет Х.* Восстание масс // Х. Ортега-и-Гассет. Эстетика. Философия культуры. — М.: Искусство, 1991.
8. *Павленко Ю. В.* Історія світової цивілізації. Соціокультурний розвиток людства. — К., 1996.
9. *Сорокин П.* Социальная стратификация и мобильность. Человек. Цивилизация. Общество. — М., 1992.
10. *Сорокин П.* Социокультурная динамика и эволюционизм // Американская социол. мысль. — 1996. — С. 372–392.
11. *Соціологія: Короткий енциклопедичний словник.* — К., 1998.
12. *Тейяр де Шарден П.* Феномен человека. — М., 1987.
13. *Тойнбі А. Дж.* Дослідження історії: У 2 т. — К., 1994.
14. *Тойнбі Арнольд.* Цивилизация перед судом Истории. — СПб, 1995.
15. *Шпенглер О.* Закат Европы: Очерки морфологии мировой истории. — Т. 1. — М., 1998.
16. *Ясперс К.* Смысл и назначение истории. — М., 1991.

Додаткова

1. *Алексеенко И. Р., Нейсевич Л. В.* Последняя цивилизация? — К., 1997.

2. *Арон Реймон*. Избранное: введение в философию истории. — М., СПб., 2000.
3. *Баландин Р. К., Бондарев Л. Г.* Природа и цивилизация. — М., 1988.
4. *Бердяев Н. А.* Смысл истории. — М., 1990.
5. *Вебер М.* Вибрані твори. — Ч. 3 (розділ: Наука як покликання і професія). — К., 1999.
6. *Вебер М.* Протестантська етика і дух капіталізму. — К., 1994.
7. *Волович В. І.* Проблеми соціального розвитку українського суспільства // Вісн. Київ. ун-ту. Серія: Філософія, політологія, психологія. — К., 1993.
8. *Джонсон Д. Люси*. Истоки рода человеческого. — М., 1984.
9. *Духовне оновлення суспільства*. — К., 1990.
10. *Духовное производство*. — М., 1981.
11. *Здравомыслов А. Т.* Потребности. Интересы. Ценности. — М., 1986.
12. *Злобін Ю. А.* Основи екології. — К., 1998.
13. *Ивин А. А.* Философия истории: Учеб. пособие. — М., 2000.
14. *Канарский А. С.* Диалектика эстетического процесса. Генезис чувственной культура. — К., 1982.
15. *Келле В. Ж., Ковальзон М. Я.* Теория и история. Проблемы теории исторического процесса. — М., 1981.
16. *Классы и социальные слои*. — М., 1990.
17. *Кравець М. С., Семашко О. М., Піча В. М.* Культурологія: Навч. посіб. — Львів, 2003.
18. *Крисаченко В. О.* Людина і біосфера: основи екологічної антропології. — К., 1999.
19. *Кууси П.* Этот человеческий мир. — М., 1988.
20. *Логутін В. Д.* Людина і економіка: Соціоекономіка: Навч. посіб. — К., 1996.
21. *Маркс К.* До критики політичної економії. Передмова // Маркс К., Енгельс Ф. Твори. — Т. 13.
22. *Материальное и духовное в социальном развитии*. — М., 1986.
23. *Межерін В. О.* Учення про ноосферу: утопія чи наука // Вісн. НАН України. — 1991. — № 11.
24. *Мид М.* Культура и мир детства. — М., 1988.
25. *Мочерний С. В.* Основи економічних знань: Запитання і відповіді. — К., 1996.
26. *Общественное сознание и его формы*. — М., 1986.

27. Пахомов Ю. М., Крымский С. Б., Павленко Ю. В. Пути и перепутья современной цивилизации. — К., 1986.
28. Печей А. Людські якості. — К., 1998.
29. Принципы организации социальных систем: теория и практика. — К., 1988.
30. Проблемы экологии и основные пути их решения. — К., 1993.
31. Пролеев В. С. Духовность и бытие человека. — К., 1992.
32. Скотний В. Філософія: історичний і систематичний курс.
33. Українська та зарубіжна культура: Навч. посіб. / М. М. Закович та інші; За ред. М. М. Заковича. — К., 2001.
34. Уледов А. К. Духовная жизнь общества. — М., 1980.
35. Філософія: Навч. посіб. — 2-ге вид., переробл. і допов. — К., 2000.
36. Федотова В. Г. Практическое и духовное освоение действительности. — М., 1989.
37. Фромм Э. Бегство от свободы. — М., 1990.
38. Чинакова Л. И. Социальный детерминизм. — М., 1986.
39. Швейцгер А. Благоговение перед жизнью. — М., 1992.
40. Шевнюк О. Л. Культурологія. Навч. посіб. — К., 2004.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Зміст самостійної роботи з дисципліни “Соціокультурний розвиток людства”	5
Теми контрольних робіт	10
Вимоги до написання контрольної роботи	11
Питання для дискусії.....	12
Тестові завдання	12
Питання для самоконтролю.....	22
Список літератури	25

Відповідальний за випуск *А. Д. Везеренко*
Редактор *О. М. Коваленко*
Комп'ютерне верстання *О. Л. Тищенко*

Зам. № ВКЦ-3845

Підп. до друку 28.11.08. Формат 60×84/₁₆. Папір офсетний
Друк ротатійний трафаретний.

Ум. друк. арк. 1,69. Обл.-вид. арк. 1,46. Наклад 30 пр.
Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП
ДП «Видавничий дім «Персонал»

03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX
*Свідцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*